

Sygn. akt III AUa 71/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Ewa Stryczyńska

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2023 r. w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy K. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W.

z udziałem (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w

W.

o ponowne rozpatrzenie sprawy

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 22 listopada 2021 r. sygn. akt VII U 1492/20

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Ewa Stryczyńska

Sygn. akt III AUa 71/22

UZASADNIENIE

K. W. 30 października 2020 r. wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. z 9 października 2020 r. nr (...), wnosząc o jej zmianę przez ustalenie prawa odwołującego się do podlegania ubezpieczeniom społecznym jako pracownika u płatnika składek (...) Sp. z o.o. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r. Zgodnie ze stanowiskiem odwołującego się organ rentowy nie przeanalizował wszystkich dowodów, które miały znaczenie dla ustalenia, że wykonywał on pracę jako pracownik zatrudniony w spółce (...) Sp. z o.o. na podstawie umowy o pracę. Zakład nie zwracał się do zainteresowanej spółki o przedstawienie dokumentów, a z ich braku wywodził niekorzystne dla strony oceny w zakresie istnienia stosunku pracy i jego wykonywania. Mając na względzie powyższe odwołujący się złożył wniosek o ponowne ustalenie prawa do podlegania we wskazanym wyżej zakresie, przedstawiając dowody istniejące w dniu wydania decyzji, które mogły mieć znaczenie dla pozytywnego rozstrzygnięcia sprawy. Organ rentowy odmówił ponownego ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym, nie odnosząc się przy tym do przedłożonych dowodów (odwołanie k. 3-4 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie z 27 listopada 2020 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. wniósł o jego oddalenie na podstawie art. 47714 § 1 k.p.c. oraz zasądzenie kosztów procesu. Uzasadniając swoje stanowisko w

sprawie organ rentowy wyjaśnił, że decyzją z 3 stycznia 2020 r. nr (...) stwierdził, że odwołujący się jako pracownik (...) Sp. z o.o. nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r. Decyzja została wysłana listem poleconym, a mimo jej doręczenia nie zostało złożone odwołanie, wskutek czego stała się prawomocna 10 lutego 2019 r. We wniosku z 31 sierpnia 2020 r. odwołujący się zwrócił się o ponowne rozpatrzenie sprawy. Z uwagi na całkowitą bezpodstawność wniosku organ rentowy skarżoną decyzją odmówił ponownego rozpatrzenia sprawy. W ocenie organu rentowego w sprawie nie zaistniały przesłanki określone w art. 83a ust. 1-2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych uprawniające do ponownego wydania decyzji. W niniejszej sprawie brak informacji o braku możliwości przedstawienia dowodów w przeprowadzonym już przez organ postępowaniu poprzedzającym wydanie decyzji z 3 stycznia 2020 r., zatem wnioskowanie o ich dopuszczenie na obecnym etapie postępowania jest spóźnione (odpowiedź na odwołanie k. 7-8 a.s.).

Wyrokiem z 22 listopada 2021 r. Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. z 9 października 2020 roku znak (...)/ w ten sposób, że „po ponownym rozpatrzeniu sprawy stwierdził, że K. W. jako pracownik u płatnika składek (...) sp. z o.o. podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r.”

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

(...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. przy ul. (...), została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym 27 października 2009 r. Wspólnikami spółki są: odwołujący K. W., M. W. – małżonka odwołującego się oraz P. F. (1). Kapitał zakładowy spółki wynosi 50.000 zł. Odwołujący się z żoną posiadają po 75 udziałów o łącznej wartości 7.500 zł, a P. F. (1) posiada 350 udziałów o łącznej wysokości 35.000 zł. Ponadto M. W. jest prezesem zarządu spółki, a K. W. jest prokurentem samoistnym (odpis z KRS k. 106-109 a.s.).

(...) Sp. z o.o., odwołujący się K. W. jest również prezesem zarządu w (...) Sp. z o.o. od 16 marca 2015 r., w (...) Sp. z o.o. od 17 kwietnia 2015 r. oraz w (...) Sp. z o.o. od 18 kwietnia 2016 r. W spółkach tych wspólnikiem jest również P. F. (1) (wydruki z systemu informacji prawnej Lex – akta rentowe).

Od 2010 r. (...) Sp. z o.o. prowadziła działalność gastronomiczną – restaurację (...), położoną w lokalu znajdującym się pod adresem siedziby spółki (ul. (...)). Restauracja została założona przez odwołującego się i jego małżonkę i była przez nich prowadzona od początku istnienia zainteresowanej spółki. M. W. również była zatrudniona we (...) Sp. z o.o. – w okresie od września 2010 r. do stycznia 2019 r. na stanowisku menedżera (zeznania odwołującego się: pisemne k. 87-89a a.s., ustne k. 111 a.s.; zeznania M. W.: pisemne k. 62-63 a.s., ustne k. 112 a.s.).

Przed zawarciem umowy o pracę z zainteresowaną odwołujący się wykonywał czynności związane z prowadzeniem restauracji – był odpowiedzialny za zaopatrzenie, kontaktował się z kontrahentami restauracji w sprawach rozliczeń, podejmował decyzje pracownicze dotyczące urlopów czy grafików, nadzorował pracę kuchni, doglądał sali. Odwołujący się był również upoważniony do podpisywania umów z pracownikami (pisemne zeznania świadków: J. K. k. 71-72 a.s., P. F. (2) k. 77-78 a.s.; zeznania odwołującego k. 111 a.s., zeznania M. W. k. 112 a.s.; uchwała nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników (...) Sp. z o.o. z 1.10.2009 r. – akta rentowe).

K. W. 24 października 2015 r. zawarł z (...) Sp. z o.o. w W. umowę o pracę, na podstawie której został zatrudniony na stanowisku dyrektora sprzedaży, na czas nieokreślony, w pełnym wymiarze czasu pracy z wynagrodzeniem w wysokości 14.256,80 zł (umowa o pracę z 24.10.2015 r. – akta rentowe).

Do umowy sporządzono pisemny zakres obowiązków, zgodnie z którym do obowiązków odwołującego się należało m. in.: nadzorowanie realizacji projektów w spółce; zarządzanie firmą, tworzenie wizji firmy i dbanie o jej dobre imię; praca w terenie i godne reprezentowanie firmy w oczach kontrahentów; monitorowanie działań konkurencji na podstawie raportów sporządzonych przez menedżera; analiza działań rynkowych branży, raportów i wyników finansowych; weryfikacja planów sprzedażowych pracowników; współudział w rekrutacji pracowników oraz kontrola poprawności umów; kontakt z księgowością; motywowanie zespołu do osiągnięcia najlepszych wyników dla firmy;

odpowiedni przydział pracy zgodny z kwalifikacjami pracownika; organizacja szkoleń dla pracowników z zakresu sprzedaży; tworzenie ofert strategicznych poprzez rozpoznanie i ocenę nowych możliwości rynkowych; pozyskiwanie nowych gości; informowanie udziałowców o wszelkich niedogodnościach pracy jakie mogą wystąpić podczas jej wykonywania; współpraca z udziałowcami spółki; korygowanie listy zakupów i analiza stanu magazynowego; obsługa sprzętu będącego wyposażeniem restauracji (zakres obowiązków i odpowiedzialności dyrektora sprzedaży – akta rentowe).

W trakcie zatrudnienia odwołujący się wykonywał podobne czynności do wykonywanych przed zawarciem umowy. Zajmował się organizacją pracy w restauracji, sporządzał listy magazynowe, prowadził korespondencję z kontrahentami dotyczące rozliczeń, tzw. marketingu szeptanego, czy reklamacji dostaw, a ponadto tworzył oferty gastronomiczne restauracji. Odwołujący się sprawował również nadzór nad innymi pracownikami restauracji – wydawał im polecenia, ustalał grafiki, odbierał od nich raporty z utargu, a także kontaktował się z nimi telefonicznie i e-mailowo w sprawach bieżących, zawierał umowy o pracę i zlecenie z pracownikami (pisemne zeznania świadków: J. K. k. 71-72 a.s., P. F. (2) k. 77-78 a.s., M. T. k. 80-81 a.s.; zeznania odwołującego: pisemne k. 87-89 a.s., ustne k. 111 a.s.; zeznania M. W.: pisemne k. 62-63 a.s., ustne k. 112 a.s.; korespondencja e-mail; umowy zlecenia z 01.06.2016 r., z 02.11.2016 r., z 01.06.2017 r., aneks do umowy o pracę z 31.12.2015 r., umowy o pracę z 01.10.2015 r., z 01.04.2015 r. – akta rentowe).

Powyższe obowiązki K. W. wykonywał przede wszystkim w lokalu restauracyjnym. Często bywał w lokalu by nadzorować personel. Odwołujący się nie miał stałych godzin pracy, czynności wykonywał zarówno w godzinach pracy restauracji (od 11:00 do 22:00, 7 dni w tygodniu), jak i w ciągu całego dnia. W przypadku nieobecności był zastępowany przez szefa kuchni lub M. W.. Razem z odwołującym się wszystkie decyzje dotyczące prowadzenia lokalu podejmowała M. W. (pisemne zeznania świadków: J. K. k. 71-72 a.s., P. F. (2) k. 77-78 a.s.; zeznania odwołującego: pisemne k. 87-89 a.s., ustne k. 111 a.s.; zeznania M. W.: pisemne k. 62-63 a.s., ustne k. 112 a.s.).

Z tytułu zatrudnienia odwołujący się otrzymywał wynagrodzenie przelewem na rachunek bankowy oraz gotówką (ustne zeznania odwołującego k. 111 a.s.; potwierdzenia przelewów – akta rentowe).

W trakcie zatrudnienia K. W. korzystał ze zwolnień lekarskich w okresach:

- od 14 kwietnia 2016 r. do 14 listopada 2016 r. (nr statystyczny choroby(...)),
- od 23 stycznia 2017 r. do 19 lutego 2017 r. ((...)),
- od 20 lutego 2017 r. do 8 sierpnia 2017 r. ((...)),
- od 11 października 2017 r. do 6 kwietnia 2018 r. ((...)),
- od 29 czerwca 2018 r. do 31 października 2018 r. ((...)),
- od 31 października 2018 r. do 2 grudnia 2018 r. ((...)).

Ponadto od 27 stycznia 2016 r. do 12 lutego, od 25 marca 2016 r. do 1 kwietnia 2016 r., od 23 stycznia 2017 r. do 19 lutego 2017 r., od 10 sierpnia 2017 r. do 6 października 2017 r. oraz od 7 kwietnia 2018 r. do 28 czerwca 2018 r. (z przerwami) korzystał z urlopu opiekuńczego (zestawienie świadczeń wybranego ubezpieczenia z 02.01.2019 r. – akta rentowe).

W związku ze zgłoszeniem przez K. W. roszczenia o zasiłek chorobowy za okres od 27 lipca 2018 r. do 27 sierpnia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. wszczął z urzędu postępowanie w sprawie podlegania przez niego ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w firmie (...) Sp. z o.o. W trakcie postępowania zainteresowana spółka złożyła wyjaśnienia oraz dokumenty celem potwierdzenia faktu wykonywania umowy o pracę (zawiadomienie z 06.11.2018 r. – akta rentowe).

Po zakończeniu postępowania, Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. decyzją z 3 stycznia 2019 r. nr(...) stwierdził, że K. W. jako pracownik u płatnika składek (...) Sp. z o.o. nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wyraził stanowisko, zgodnie z którym zatrudnienie odwołującego się miało charakter pozorny i miało umożliwić uzyskanie ochrony ubezpieczeniowej i zapewnić byt społeczny w postaci otrzymywanych zasiłków. W ocenie organu świadczą o tym takie okoliczności jak: zdublowanie obowiązków dyrektora sprzedaży powierzonych umową o pracę z częściowymi obowiązkami menagera i prokurenta; brak ekonomicznego uzasadnienia po stronie płatnika co do utworzenia stanowiska dyrektora sprzedaży z wysokim wynagrodzeniem spowodowany długotrwałymi kłopotami finansowymi płatnika; brak spełnienia elementarnych przesłanek określonych w art. 22 k.p., a zwłaszcza elementu podporządkowania pracowniczego; niepełne akta osobowe, w tym brak orzeczenia lekarza medycyny pracy o braku przeciwwskazań do pracy, brak szkolenia wstępnego z bhp, książeczki do celów sanitarno-epidemiologicznych oraz potwierdzających dotychczasowe doświadczenie zawodowe odwołującego się w zakresie pełnienia funkcji kierowniczych i przekładających się na ustaloną wysokość wynagrodzenia; brak ewidencji czasu pracy; brak dowodów na wykonywanie pracy po wrześniu 2017 r. zgodnie z powierzonym zakresem obowiązków, w tym w związku z zamknięciem (...); długotrwałe absencje odwołującego się z powodu chorób i urlopów opiekuńczych bez jednoczesnego zatrudnienia innej osoby która miała go zastąpić; nadmierne uprzywilejowanie finansowe odwołującego się (decyzja ZUS z 03.01.2019 r. – akta rentowe).

K. W. nie odwołał się od powyższej decyzji (bezsporne).

W dniu 2 września 2020 r. do III Oddziału ZUS w W. wpłynął wniosek K. W. o ponowne ustalenie prawa do podlegania ubezpieczeniom społecznym jako pracownika u płatnika składek (...) Sp. z o.o. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r. Do wniosku pełnomocnik odwołującego się załączył dodatkowe dokumenty w postaci m. in. orzeczeń lekarskich medycyny pracy, karty szkolenia bhp, umów zlecenie i umów o pracę zawieranych przez odwołującego się, a także wskazał świadków mogących potwierdzić wykonywanie czynności pracowniczych (wniosek z 02.09.2020 r. – akta rentowe). Powyższy wniosek został przekazany do realizacji II Oddziałowi ZUS w W. zgodnie z przynależnością terytorialną (pismo ZUS ws. przekazania wg. właściwości z 29.09.2020 r. – akta rentowe).

Odnosząc się do powyższego wniosku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. wydał 9 października 2020 r. decyzję nr (...), na podstawie której odmówił ponownego rozpatrzenia sprawy i wydania nowej decyzji. Zakład po ponownej analizie materiału dowodowego zebranego w toku postępowania zakończonego decyzją z 3 stycznia 2019 r. nr (...) oraz ww. wniosku stwierdził, że przedmiotowy wniosek nie wnosi nic nowego do sprawy rozstrzygniętej prawomocną decyzją – załączone do wniosku dokumenty nie potwierdzają istnienia stosunku pracy, a jedynie wykonywanie podstawowych czynności w imieniu i na rzecz płatnika składek (...) Sp. z o.o. jako współnik i prokurent spółki (decyzja ZUS z 09.10.2020 r. – akta rentowe).

Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny na podstawie dowodów z dokumentów załączonych do akt sprawy oraz zeznań świadków i stron. W tym zakresie Sąd oparł się na dokumentacji załączonej do akt rentowych, w tym dokumentacji osobowej odwołującego się, potwierdzeniach przelewów, korespondencji e-mail oraz umów zawieranych z osobami trzecimi w imieniu spółki, uznając ww. dowody za wzajemnie korespondujące i nie budzące zastrzeżeń. Na poczet materiału dowodowego Sąd nie uwzględnił załączników do pisemnych zeznań świadków J. K. (k. 73-75 a.s.) oraz M. T. (k. 84-86 a.s.). Dokumenty te, jako zgłoszone przez osoby niebędące stronami postępowania, nie mogły zostać uwzględnione jako dowody. Z kolei dokumenty załączone do pisemnych zeznań M. W. w postaci wydruków korespondencji e-mail (k. 64-69 a.s.) zostały już przedłożone w toku postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez organ rentowy.

Sąd dał wiarę zeznaniom świadków J. K., P. F. (2) oraz M. T. na okoliczność prowadzenia restauracji przez odwołującego się wspólnie z małżonką. W tym samym zakresie Sąd uznał za wiarygodne zeznania K. W. i M. W.. W ocenie Sądu ww. osoby zgodnie wskazywały na okoliczności mające znaczenie dla rozstrzygnięcia, a dotyczące wykonywania pracy przez odwołującego się oraz jego zakresu obowiązków.

Strony nie wnosiły o uzupełnienie materiału dowodowego, a Sąd uznał, że jest on wystarczający do rozstrzygnięcia sprawy.

Biorąc pod uwagę poczynione ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne. Sąd wskazał, że przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie była decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. z 9 października 2020 r. nr (...), na podstawie której organ rentowy odmówił ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej prawomocną decyzją z 3 stycznia 2019 r. nr (...), w której stwierdzono, że K. W. jako pracownik u płatnika składek (...) Sp. z o.o. nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r. Odwołujący się wniósł o ponowne rozpatrzenie sprawy dotyczącej jego podlegania ubezpieczeniom z ww. tytułu, podnosząc, że organ rentowy nie przeanalizował zaofiarowanych przez niego dowodów.

Sąd Okręgowy powołał się na art. 83a ust. 2 z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 423), zgodnie którym decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego. Z regulacji tej wynika więc, że organ rentowy ma prawo uchylić, zmienić lub unieważnić wydaną przez siebie ostateczną decyzję, której strona nie zaskarżyła do sądu ubezpieczeń społecznych. Jakkolwiek organ rentowy jest władny unieważnić z urzędu decyzję na podstawie przepisów procedury administracyjnej, to decyduje o indywidualnym prawie podmiotu o jakim mowa w art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a uprawnionemu przysługuje tryb odwoławczy uregulowany w art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W takim przypadku sąd powszechny rozstrzyga o roszczeniu materialnoprawnym, które było przedmiotem decyzji Zakładu, nie zaś o prawidłowości stosowania procedury administracyjnej (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 23 marca 2011 r., I UZP 3/10). Sąd ubezpieczeń społecznych ocenia bowiem zasadność roszczeń osoby odwołującej się, a nie formalną legalność postępowania przed organem rentowym.

Zgodnie z art. 83 ust. 1 ustawy systemowej Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących m. in. zgłaszana do ubezpieczeń społecznych oraz ich przebiegu. Zarówno przepis powyższy, jak i inne przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nie określają granic czasowych wydania decyzji w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Może ona być wydana w każdym czasie – o ile dojdzie do ujawnienia nowych okoliczności faktycznych.

Sąd stwierdził, że na zasadzie analogii zastosowanie znajduje pogląd wyrażony w przypadku ponownej weryfikacji rolniczego tytułu ubezpieczeń, wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z 5 września 2018 r. (sygn. UK 226/17), w którym stwierdzono, że w razie ponownego ustalenia lub weryfikacji przez organ rentowy z urzędu spornego tytułu podlegania lub niepodlegania ubezpieczeniom społecznym, wynikającego z okoliczności istniejących przed wydaniem wcześniejszej decyzji ostatecznej, które zostały zatajone lub nie zostały ujawnione organowi rentowemu, ponownie wydana decyzja koryguje z mocą wsteczną (ex tunc) wcześniej bezpodstawnie ustalony tytuł rolniczego ubezpieczenia społecznego. Powyższe w ocenie Sądu Okręgowego ma tożsame odniesienie w stosunku do „zwykłego” tytułu ubezpieczeń przewidzianego w ustawie systemowej – a zatem również do tytułu w postaci stosunku pracy.

W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie zachodziły przesłanki do ponownego rozpoznania sprawy wskutek wniosku odwołującego się z 2 września 2018 r. Wprawdzie wbrew twierdzeniom odwołania organ rentowy odniósł się do załączonych do wniosku dokumentów, niemniej jednak pominął, że we wniosku odwołujący się wskazał osoby (wraz z podaniem ich danych adresowych) mogące potwierdzić faktyczne wykonywanie uznanej za pozorną umowy o pracę. Były to nowe okoliczności w sprawie, które winne zostać przez organ rentowy wzięte pod uwagę. Wydając skarżoną decyzję organ rentowy pominął tę okoliczność, w zasadzie ograniczając się do uznania, że załączone do wniosku dokumenty nie wnoszą nic nowego do sprawy.

Na tym tle Sąd Okręgowy uznał za zasadne rozpoznanie sprawy pod kątem weryfikacji prawidłowości ustaleń organu rentowego w zakresie podlegania przez odwołującego się ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia we (...) Sp. z o.o. na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015 r.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami, z wyłączeniem prokuratorów. Osoby te, stosownie do art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy systemowej, podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniom chorobowemu i wypadkowemu. W myśl art. 13 pkt 1 ustawy systemowej następuje to od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia jego ustania. Przy tym, zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy systemowej, za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy.

Stosownie do definicji zawartej w art. 2 Kodeksu pracy pracownikiem jest osoba zatrudniona między innymi na podstawie umowy o pracę. Użyty w powyższym przepisie zwrot „zatrudniona” oznacza istnienie między pracownikiem a pracodawcą szczególnej więzi prawnej o charakterze zobowiązaniowym, tj. stosunku pracy. Istotą tego stosunku jest – w świetle art. 22 § 1 k.p. – uzewnętrznienie woli umawiających się stron, z których jedna deklaruje chęć wykonywania pracy określonego rodzaju w warunkach podporządkowania pracodawcy, natomiast druga – stworzenia stanowiska pracy i zapewnienia świadczenia pracy za wynagrodzeniem. Przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. W tym ujęciu stosunek pracy to relacja prawna łącząca pracodawcę i pracownika, na której treść składają się wzajemne prawa i obowiązki. Zgodnie z treścią powołanego przepisu zasadniczym elementem konstrukcyjnym stosunku pracy jest zobowiązanie pracownika do wykonywania pracy pod kierownictwem pracodawcy w czasie i miejscu przez niego wyznaczonym za wynagrodzeniem. Swoistość stosunku pracy wyraża się w jego cechach, które odróżniają go od stosunków cywilnoprawnych, a także zwyczajowej, okazjonalnej pomocy członków najbliższej rodziny świadczonej na rzecz określonego przedsiębiorcy, w ramach których świadczona jest praca.

Do tych właściwości stosunku pracy należą: dobrowolność zobowiązania, zarobkowy charakter stosunku pracy, osobisty charakter świadczenia pracy oraz podporządkowanie pracownika co do miejsca, czasu i sposobu wykonywania pracy, wyrażające się również w możliwości wydawania pracownikowi poleceń dotyczących pracy.

Z uwagi na wspomniany na wstępie skutek publicznoprawny, jaki wywołuje istnienie stosunku pracy w odniesieniu do systemu ubezpieczeń społecznych, wymaga podkreślenia, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych posiada kompetencję do badania istnienia danego tytułu ubezpieczenia. Zgodnie z art. 68 ustawy systemowej do zakresu działania Zakładu należy między innymi realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych poprzez stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych. Ponadto na podstawie art. 86 ust. 2 tej ustawy Zakład Ubezpieczeń Społecznych w ramach przeprowadzanych kontroli może między innymi ustalać zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego oraz prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych składek i wpłat, do których pobierania obowiązany jest Zakład. Organ rentowy może więc badać fakt zawarcia umowy o pracę oraz jej ważność celem stwierdzenia objęcia pracownika ubezpieczeniami społecznymi, a co za tym idzie, w przypadku negatywnej weryfikacji w powyższym zakresie, organ rentowy ma prawo stwierdzić, że dana osoba nie podlega ubezpieczeniom z danego tytułu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2005r., III UK 200/04; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 lipca 2018 r., III AUa 424/18; postanowienia Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 stycznia 2013 r., III AUa 1039/12 oraz z dnia 25 września 2012 r., III AUa 398/12). Wymaga przy tym zaznaczenia, że dla objęcia ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania pracy zasadnicze znaczenie ma nie to, czy umowa o pracę została zawarta i czy jest ważna (jako nienaruszająca art. 58 § 1 lub 2 k.c. albo 83 § 1 k.c.), lecz tylko to, czy strony umowy pozostawały w stosunku pracy (art. 8 ust. 1 u.s.u.s.). O tym zaś, czy strony istotnie w takim stosunku pozostawały i stosunek ten stanowi tytuł ubezpieczeń społecznych, nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, wypłata wynagrodzenia, przystąpienie do ubezpieczenia i opłacenie składki, wystawienie świadectwa pracy, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy (*essentialia negotii*), a wynikających z art. 22 § 1 k.p. Dla objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi wymagane jest zatem ustalenie, czy zatrudnienie miało charakter rzeczywisty i polegało na wykonywaniu odpłatnej pracy określonego rodzaju, na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem.

Rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy uznał za zasadne stanowisko strony odwołującej się co do faktycznego zatrudnienia K. W. na podstawie spornej umowy o pracę, jaką odwołujący się zawarł z płatnikiem 24 października

2015 r. Sąd potwierdził częściowo ustalenia organu rentowego co do roli odwołującego się w zainteresowanej spółce. Zgodnie z odpisem z KRS odwołujący się jest współnikiem (...) Sp. z o.o., a ponadto pełni w niej funkcję prokurenta, był również upoważniony do podpisywania umów z pracownikami w imieniu spółki. Sąd stwierdził, że na tle zeznań świadków niewątpliwie odwołujący się jeszcze przed zawarciem umowy o pracę wykonywał czynności związane z prowadzeniem restauracji, często w niej bywał i nadzorował pracowników, dbał o asortyment oraz podejmował decyzje istotne dla działalności lokalu. W ocenie Sądu Okręgowego powyższe okoliczności nie stały na przeszkodzie zatrudnieniu odwołującego się w zainteresowanej spółce na podstawie umowy o pracę. Nie świadczy to również o pozorowaniu zatrudnienia w celu zagwarantowania tytułu do ubezpieczeń społecznych i potencjalnych świadczeń z tym związanych. Z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, że działalność spółki (...) Sp. z o.o. skupiała się na prowadzeniu restauracji (...) mieszczącej się w lokalu przy ul. (...) w W.. Przede wszystkim zebrany w sprawie materiał dowodowy – zarówno zeznania świadków, jak i dokumentacja załączona do akt rentowych w postaci korespondencji e-mail – bezspornie potwierdza, czego organ rentowy w istocie nie kwestionował, że odwołujący się po zawarciu umowy o pracę faktycznie wykonywał różne czynności. Z dowodów tych wynika, że zakres czynności wykonywanych przez odwołującego się był szeroki i obejmował zarówno sprawowanie nadzoru nad pracownikami, w tym wydawanie im poleceń oraz organizację ich pracy, jak również utrzymywanie i nawiązywanie kontaktów z kontrahentami. Wprawdzie analiza materiału dowodowego potwierdza – co sygnalizowano powyżej – że odwołujący się prowadził restaurację już wcześniej, a w ramach tego wykonywał czynności zbliżone do tych, jakie miał realizować po podpisaniu spornej umowy, niemniej jednak również i ta okoliczność nie stała na przeszkodzie by odwołującego się zatrudnić. Brak bowiem zakazu, by współnik spółki z ograniczoną odpowiedzialnością zawarł z tą spółką umowę o pracę i w jej ramach świadczył pracę na jej rzecz. W przypadku, gdy współnik wykonywał czynności związane z bezpośrednim prowadzeniem działalności spółki, dla skutecznego zawarcia takiej umowy i rzeczywistego wymiaru stosunku pracy nie jest wymagane, by doszło do istotnej zmiany zakresu czynności w porównaniu do sytuacji sprzed zawarcia umowy.

Sąd Okręgowy nie podzielił przy tym stanowiska organu co do tego że stosunek pracy łączący odwołującego się z zainteresowaną spółką nie zawierał elementu podporządkowania pracowniczego. W dotychczasowej judykaturze dopuszcza się pracownicze zatrudnianie współników wieloosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością na stanowiskach kierowniczych, a nawet jako członka zarządu (por. uchwała Sądu Najwyższego z: 8 marca 1995 r., I PZP 7/95; wyroki Sądu Najwyższego: z 16 grudnia 1998 r., II UKN 394/98; z 2 lipca 1998 r., II UKN 112/98; z 14 marca 2001 r., II UKN 268/00; z 23 października 2006 r., I PK 113/06; z 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09; z 3 sierpnia 2011 r., I UK 8/11). Wątpliwości w orzecznictwie budzi natomiast sytuacja, gdy udział w kapitale zakładowym spółki innych współników pozostaje iluzoryczny – co może stanowić przesłankę nieuznania takiego zatrudnienia za zatrudnienie pracownicze (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 7 kwietnia 2010 r., II UK 177/09; wyrok z dnia 3 sierpnia 2011 r., I UK 8/11). W realiach niniejszej sprawy status odwołującego się jako współnika nie miał charakteru decydującego, posiadał on bowiem 75 udziałów o wartości 7.500 zł, tyle samo co małżonka, zaś P. F. (3) posiadał 350 udziałów o wartości 35.000 zł – przy kapitale zakładowym spółki wynoszącym 50.000 zł. Za brakiem elementu podporządkowania pracowniczego nie przemawiał również fakt, że odwołujący się łączył status współnika z funkcją prokurenta spółki, a zakres czynności częściowo pokrywał się z tym, co przewidziano w zakresie jego obowiązków. Kształt podporządkowania pracowniczego może być różny w zależności od pełnionej funkcji czy też stanowiska. O ile bowiem archetypem pracy podporządkowanej była prosta fizyczna praca, o tyle współcześnie wobec nowych warunków społeczno-gospodarczych, rozwoju techniki, organizacji pracy, teleinformatyki i innych pojęcie podporządkowania ewoluje, aż po tzw. podporządkowanie autonomiczne, w którym pracownik otrzymuje jedynie zadania do wykonania, samodzielnie jednak decyduje o sposobie ich realizacji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2017 r., sygn. I UK 240/16). Jak wynika z materiału dowodowego, odwołujący się w ramach umowy i załączonego do niej zakresu obowiązków miał powierzone zadanie prowadzenia restauracji, zaś szeroki zakres obowiązków przewidywał znaczną autonomię w szczegółowym ustaleniu w jaki sposób czynność ta ma się odbywać. Z wyjaśnień zainteresowanej wynika, że nadzór nad pracą odwołującego się mieli wykonywać pozostali udziałowcy spółki, co dodatkowo znajduje potwierdzenie w zeznaniach świadków, którzy wskazali, że odwołujący się prowadził działalność z małżonką. Fakt, że M. W. jest żoną odwołującego się, nie oznacza, że nie sprawowała nadzoru nad realizowaniem przez niego obowiązków. Podobnie należy ocenić kwestię relacji odwołującego się z drugim ze współników (...) Sp. z o.o., P. F. (3). Okoliczność, że odwołujący się i świadek współpracują w ramach innych

spółek, czy też nawet wyrażone przez Zakład przypuszczenie co do ich relacji koleżeńskich, samoistnie nie świadczy o tym, że odwołujący się nie ponosił odpowiedzialności wobec tego współnika zainteresowanej. Przyjęcie w ślad za stanowiskiem organu rentowego, że powiązania zawodowo-rodzinno-koleżeńskie wykluczają istnienie elementu podporządkowania pracowniczego, w istocie prowadziłyby do możliwości każdorazowego wykluczenia z ubezpieczeń społecznych osób zatrudnionych, przykładowo, w firmach rodzinnych lub realizujących równocześnie stosunek pracy w ramach działalności podmiotowo odrębnych, a osobowo powiązanych. Dodatkowo wiadomości e-mail adresowane do biura zainteresowanej potwierdzają, że odwołujący się na bieżąco kontaktował się z pozostałymi współnikami w sprawach restauracji (...), lecz również w kwestiach związanych ze spółką (...). o.o. np. wynajmu lokalu w W..

Zdaniem Sądu Okręgowego, załączona do akt rentowych dokumentacja potwierdza również, że odwołujący się otrzymywał wynagrodzenie, co wynika jednoznacznie z potwierdzeń przelewów oraz pokwitowań wypłaty środków pieniężnych. W tym też zakresie Sąd nie uwzględnił jako zasadnej argumentacji organu rentowego co do braku ekonomicznej celowości zatrudnienia odwołującego się. Skoro w sprawach o podleganie ubezpieczeniom społecznym istotne jest ustalenie, czy strony łączył stosunek pracy, to kwestia wysokości wynagrodzenia przewidzianego w umowie o pracę wynagrodzenia ma zasadniczo znaczenie drugorzędne, tym bardziej, że organ rentowy nie kwestionował podstawy wymiaru składek. W tym też zakresie organ rentowy powołał się wprawdzie na fakt zadłużenia (...) Sp. z o.o. wobec ZUS z tytułu składek, który wg. stanu na 3 grudnia 2018 r. miał wynosić ponad 70.000 zł, jednak analiza innego załączonego do akt rentowych dokumentów – w postaci zestawienia obrotów finansowych (...) Sp. z o.o. za lata 2010-2017 – wskazuje że spółka dysponowała środkami finansowymi umożliwiającymi wypłatę wynagrodzenia. Ze wspomnianego dokumentu wynika, że w czasie zatrudnienia odwołującego się (w 2015 r.) spółka osiągnęła obrót netto w wysokości 774.923,02 zł. W poprzednim roku obrachunkowym obrót netto wyniósł 708.846,43 zł, a w dwóch kolejnych latach poprzedzających (2012 r., 2013 r.) wynosił ponad 1.100.000 zł. Wprawdzie w latach kolejnych po zatrudnieniu odwołującego się obroty finansowe ulegały zmniejszeniu (65.375,47 zł w 2016 r. i 335.394,82 zł w 2017 r.), tym niemniej informacje te nie są wystarczające do uzasadnienia twierdzenia organu rentowego o problemach finansowych spółki. Wprawdzie można zgodzić się z argumentem organu rentowego co do tego, że zatrudnienie odwołującego się miało być uzasadnione głównie prowadzeniem przez niego restauracji (...), która ostatecznie została zamknięta w 2017 r. – czego odwołujący się nie kwestionował – to niemniej jednak należy podkreślić, że odwołujący się zgodnie z zakresem obowiązków miał realizować czynności związane również bezpośrednio z interesami spółki, nie zaś wyłącznie dotyczące głównego elementu jej działalności gospodarczej.

Sąd Okręgowy nie podzielił również innych powołanych przez organ argumentów, jakie miały przemawiać za pozornym zatrudnieniem odwołującego się. W szczególności sama okoliczność zaistnienia u odwołującego się długotrwałych okresów niezdolności do pracy nie stanowi przesłanki do uznania spornej umowy za pozorną. Odwołujący się podjął zatrudnienie u zainteresowanego w październiku 2015 r., zaś pierwsza długotrwała niezdolność powstała 14 kwietnia 2016 r., a zatem po przepracowaniu przez niego około 6 miesięcy. Trudno przyjąć, by w takim okresie odwołujący się spodziewał się, że wkrótce po zatrudnieniu stan jego zdrowia ulegnie pogorszeniu w stopniu uniemożliwiającym aktywne kontynuowanie zatrudnienia, co dodatkowo potwierdza rodzaj schorzenia (nr stat. choroby (...)). Samo podjęcie zatrudnienia w celu zagwarantowania sobie podstawy do uzyskania ochrony ubezpieczeniowej nie świadczy o pozorności umowy o pracę bądź też zamiarze obejścia prawa, skoro objęcie ubezpieczeniem stanowi niejako skutek uboczny uzyskania statusu pracownika – w szczególności, gdy praca była faktycznie świadczona, co w przypadku odwołującego się, zdaniem Sądu w rzeczywistości miało miejsce.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do uznania, by przypisać spornej umowie o pracę cechy pozorności (art. 83 § 1 k.c.). Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że odwołujący się podjął zatrudnienie w zainteresowanej spółce i wykonywał powierzone mu obowiązki zgodnie z umową. Z tych też względów Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne i na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił skarżoną decyzję, orzekając jak w sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy zaskarżając go w całości zarzucił Sądowi Okręgowemu:

naruszenie przepisów prawa procesowego, mające istotny wpływ na wynik sprawy tj. art. 321 § 1 k.p.c., przez orzeczenie ponad zakres przedmiotowy postępowania, którego ramy wyznacza zaskarżona decyzja oraz naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez ponowne rozpoznanie sprawy zakończonej prawomocną decyzją organu rentowego z 3 stycznia 2020 r., mimo braku zaistnienia przesłanek w związku z niewykazaniem przez odwołującego, że dowody, na podstawie których Sąd ponownie rozpoznał sprawę, nie mogły zostać przedstawione wcześniej.

Wobec powyższego, na podstawie art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 k.p.c. skarżący wniósł o zmianę orzeczenia Sądu pierwszej instancji przez oddalenie odwołania, a z ostrożności o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy wraz z wnioskiem o zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za postępowanie przed Sądem drugiej instancji.

Odwołujący się ani płatnik składek nie odnieśli się do zarzutów i wniosków apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna w zakresie, w jakim jej celem było uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Przypomnieć należy, że przedmiotem niniejszej sprawy była ocena zasadności decyzji organu rentowego z 9 października 2020 r., w której organ odmówił ponownego rozpatrzenia sprawy i wydania nowej decyzji. Ze stanowiska organu rentowego wynikało, że uznał on brak podstaw do ponownego rozpatrzenia sprawy i ponownego wydania decyzji dotyczącej ustalenia obowiązku podlegania K. W. ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. W związku z powyższym przypomnieć także wypada, że decyzją z 3 stycznia 2019 r. nr: (...) adresowaną do (...) sp. z o.o. w W. oraz do K. W. organ rentowy stwierdził, że K. W. jako pracownik (...) sp. z o.o. w W. nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę od 24 października 2015r.

Decyzja ta została wysłana do płatnika składek i do ubezpieczonego listem poleconym za potwierdzeniem odbioru i odebrana została przez płatnika składek 8 stycznia 2019 r. oraz przez ubezpieczonego 9 stycznia 2019 r., czego pisemne potwierdzenie znajduje się w aktach rentowych. Mimo doręczenia decyzji, zawierającej stosowne pouczenie o możliwości, trybie i terminie złożenia odwołania, żaden z adresatów decyzji nie złożył odwołania. Decyzja z 3 stycznia 2019 r. stała się zatem prawomocna po upływie miesiąca od doręczenia w odniesieniu do każdego z ww. podmiotów.

K. W. dopiero 2 września 2020 r. złożył do organu rentowego wnioski, w piśmie z 31 sierpnia 2020 r., o ponowne rozpatrzenie sprawy w trybie art. 83 a ust. 1 i 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm., zwanej „ustawą systemową”).

W uzasadnieniu wnioskodawca nie powołał żadnych okoliczności mogących uzasadniać zastosowanie ww. przepisu ustawy systemowej o ponownym rozpatrzeniu sprawy, powołując się natomiast wyłącznie na okoliczności, które w ocenie ubezpieczonego nie dość rzetelnie zostały przeanalizowane przez organ rentowy, w wyniku czego wydana została decyzja z 3 stycznia 2019 r., która w jego ocenie jest bezpodstawna. Treść wniosku z 2 września 2020 r. wskazuje bez wątplenia na zamiar ubezpieczonego wzruszenia decyzji prawomocnej z 3 stycznia 2019 r.

Organ rentowy uznał bezpodstawnosć tego wniosku z uwagi na brak przesłanek do ponownego rozpoznania sprawy co do meritum i w konsekwencji decyzją z 9 października 2020r. znak: UBS/RO/3534/2020 odmówił ponownego rozpatrzenia sprawy i wydania nowej decyzji. Od tej decyzji odwołał się ubezpieczony inicjując postępowanie w niniejszej sprawie.

Podstawową i wstępną kwestią w postępowaniu odwoławczym od powyższej decyzji, było zatem dokonanie oceny czy zgłoszone we wniosku o wznowienie postępowania z 2 września 2020 r. dowody i okoliczności mogą zostać uznane za spełniające wymagania, o których mowa w art. 83a ust. 1 ustawy systemowej. Tym samym istota niniejszej sprawy

sprowadzała się do weryfikacji oceny organu rentowego w zakresie tego, czy w ww. wniosku z 2 września 2020 r. rzeczywiście nie zostały przedłożone nowe dowody lub nie doszło do ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, a mających wpływ na jej treść.

Tryb kontroli decyzji organu rentowego określa przede wszystkim art. 83 ust. 2 ustawy systemowej, który stanowi, że od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, oraz art. 83a tej ustawy. W myśl tego ostatniego przepisu, prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji **zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie** (ust. 1). Decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego (ust. 2). W sprawach rozstrzygniętych orzeczeniem właściwego sądu Zakład, na podstawie dowodów lub okoliczności, o których mowa w ust. 1: 1) wydaje we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo lub określającą zobowiązanie, jeśli jest to korzystne dla zainteresowanego; 2) występuje do właściwego sądu z wnioskiem o wznowienie postępowania przed tym organem, gdy z przedłożonych dowodów lub ujawnionych okoliczności wynika, że prawo nie istnieje lub zobowiązanie jest wyższe niż określone w decyzji (ust. 3).

Warto wyjaśnić, że uregulowana w art. 83a ust. 1 ustawy systemowej instytucja wznowienia postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oznacza nadzwyczajną kontynuację postępowania w tej samej sprawie, w której organ rentowy ma możliwość znielowania własnego uchybienia powstałego przy ustalaniu prawa lub zobowiązania z zakresu ubezpieczeń społecznych, natomiast zainteresowany uprawniony jest do ubiegania się o ponowne ustalenie, jeżeli wcześniej nie powołał się na okoliczności lub nie przedstawił dowodów uzasadniających istnienie owego prawa lub zobowiązania. Należy dodać, że wzruszalność decyzji rentowych polega przede wszystkim na niwelowaniu tak zwanych wad materialnoprawnych, czyli uchybień organu rentowego w zakresie rozstrzygnięcia o faktach warunkujących nabycie prawa lub powstanie zobowiązania albo zaniedbań samych ubezpieczonych wywołanych nieporadnością w dokumentowaniu tychże praw i zobowiązań.

Uzasadnieniem dla ponowienia postępowania zakończonego prawomocną decyzją organu rentowego, wyznaczającym jego cel, jest niezgodność zawartego w decyzji rozstrzygnięcia z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną ubezpieczonego. W ponowionym postępowaniu organ rentowy dąży więc do ustalenia, czy popełnione przez niego uchybienia albo przedłożone przez ubezpieczonego dowody lub ujawnione okoliczności mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń. Bezpośrednim celem ponownego ustalenia jest rozstrzygnięcie o uprawnieniach lub zobowiązaniach według stanu faktycznego z chwili wydania weryfikowanych decyzji rentowych. W doktrynie oraz judykaturze przyjmuje się, że postępowanie w sprawie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stanowi nadzwyczajną kontynuację postępowania przed organem rentowym w tej samej sprawie wskutek przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia nowych okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które miały wpływ na prawo lub zobowiązanie (zob. m.in. R. Babińska, *Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych*, Warszawa 2007; K. Antonów, *Ponownie ustalanie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych*, Przegląd Sądowy 2009 nr 1, s. 59 oraz K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki, *Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz*, Warszawa 2009, a nadto uchwała Sądu Najwyższego z 3 października 1996 r., sygn. II UZP 18/96, oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 15 listopada 2000 r., sygn. II UKN 41/00, z 21 września 2010 r., sygn. III UK 94/09, z 24 marca 2011 r., sygn. I UK 317/10). Ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania w trybie art. 83a ustawy systemowej zmierza zatem do podważenia decyzji organu rentowego, niezależnie od tego, czy uprawomocniła się ona na skutek upływu terminu odwołania, czy też rozstrzygnięcia sądu. To swoiste „wznowienie postępowania” w takich sprawach w sposób oczywisty ogranicza bowiem prawomocność, czy też niewzruszalność decyzji organu rentowego.

Nawiązując do treści art. 83a ustawy systemowej, należy przypomnieć, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ostateczna decyzja organu rentowego staje się prawomocna, po pierwsze, z upływem terminu do jej zaskarżenia do sądu ubezpieczeń społecznych (decyzja niezaskarżona), po drugie wtedy, kiedy sąd ubezpieczeń społecznych prawomocnym wyrokiem oddali odwołanie. W obu tych sytuacjach ustawodawca przewidział odrębny

tryb postępowania w art. 83a ustawy. W przypadku decyzji niezaskarżonej do sądu, organ rentowy ma uprawnienie do samodzielnego ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania (ust. 1), natomiast jeśli sprawa została zakończona prawomocnym wyrokiem sądu, organ rentowy może wydać samodzielnie decyzję tylko na korzyść strony, w przeciwnym razie musi wystąpić do sądu z wnioskiem o wznowienie postępowania (ust. 3). Z kolei przewidziana w art. 83a ust. 2 ustawy systemowej możliwość zmiany, uchylecia lub unieważnienia z urzędu decyzji ostatecznych, od których nie zostało wniesione odwołanie na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego, odnosi się do art. 154 k.p.a. (decyzja ostateczna, na mocy której żadna ze stron nie nabyła prawa, może być w każdym czasie uchylona lub zmieniona przez organ administracji publicznej, który ją wydał, jeżeli przemawia za tym interes społeczny lub słuszny interes strony), art. 155 k.p.a. (decyzja ostateczna, na mocy której strona nabyła prawo, może być w każdym czasie za zgodą strony uchylona lub zmieniona przez organ administracji publicznej, który ją wydał, jeżeli przepisy szczególne nie sprzeciwiają się uchyleciu lub zmianie takiej decyzji i przemawia za tym interes społeczny lub słuszny interes strony) oraz art. 156 k.p.a. (stwierdzenie nieważności decyzji).

Trzeba dalej zauważyć, że skoro celem wznowienia postępowania w trybie tego przepisu jest ponowne rozstrzygnięcie o uprawnieniach powstałych ex lege przed wydaniem weryfikowanych decyzji, to postępowanie to odnosi się do wcześniej wydanych decyzji deklaratoryjnych. Dotyczy ono praw lub zobowiązań powstałych z mocy prawa przed wydaniem weryfikowanej decyzji i jedynie stwierdzonych w jej rozstrzygnięciu.

Wznowienie postępowania wymaga jednak uprzedniego stwierdzenia, że wystąpiły przesłanki o których mowa w art. 83a ust. 1 ustawy systemowej (przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie okoliczności istniejących w chwili wydania decyzji merytorycznej, które mają wpływ na oceniane nią uprawnienie) oraz zastosowania przesłanek z art. 154 § 1 k.p.a. (jeżeli za zmianą decyzji ostatecznej, na mocy której żadna strona nie nabyła prawa przemawia interes społeczny lub słuszny interes strony).

Mając na uwadze powyższe wskazać należy, że zaskarżona decyzja organu rentowego z 9 października 2020 r. dotyczyła wyłącznie kwestii odmowy ponownego rozpoznania sprawy zakończoną prawomocną decyzją z 3 stycznia 2019 r. z uwagi na niespełnienie ustawowych przesłanek uzasadniających ponowne rozpoznanie sprawy. Postępowanie sądowe, wszczęte na podstawie odwołania od tej decyzji, powinno zatem przede wszystkim (niejako wstępnie) dotyczyć badania zaistnienia przesłanek do ponownego rozpoznania sprawy, tymczasem Sąd pierwszej instancji orzekł o podleganiu odwołującego się ubezpieczonemu społecznym z tytułu umowy o pracę, nie rozpoznając wstępnie zagadnienia dopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy.

Należy zgodzić się z twierdzeniem apelującego, że instytucja ponownego rozpoznania sprawy przez organ rentowy ma charakter szczególny i jest stosowana w sytuacjach, gdy z przyczyn obiektywnych dowody nie mogły zostać wcześniej rozpoznane, powołane w postępowaniu wyjaśniającym przed organem rentowym przed wydaniem prawomocnej decyzji, a mają istotne znaczenie w sprawie. W przeciwnym razie należałoby przyjąć, że w każdej chwili istnieje możliwość wzruszenia prawomocnej decyzji, która stała się ostateczna na skutek zaniechania wniesienia odwołania przez uprawnionego, nawet z braku racjonalnych przyczyn.

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji nie przeprowadził analizy co do braku możliwości przedstawienia przez odwołującego się dowodów w przeprowadzonym już przez organ postępowaniu, poprzedzającym wydanie decyzji z 3 stycznia 2019 r., uznając a priori zasadność ich uwzględnienia w niniejszym postępowaniu. Tym samym należy przyjąć, że Sąd nie zbadał przesłanek dopuszczalności zastosowania w niniejszej sprawie art. 83a ust.1 ustawy systemowej, a zważywszy, że odwołanie dotyczy decyzji odmawiającej ponownego rozpoznania sprawy, zagadnieniem o charakterze wstępnym było dokonanie oceny czy w przedmiotowej sprawie zaistniały przesłanki, wynikające z dyspozycji art. 83 a ust. 1 ustawy systemowej, warunkujące możliwość ponownego rozpatrzenia sprawy, zakończoną prawomocną decyzją. Nie ulega kwestii, że takich okoliczności nie wykazał pełnomocnik odwołującego się w treści pisma z wnioskiem o wznowienie postępowania, adresowanego do organu rentowego z 31 sierpnia 2020 r.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny uznał apelację za zasadną i w konsekwencji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w

Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.

Zgodnie z art. 15zszs⁽¹⁾ ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1842), w brzmieniu nadanym ustawą z 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 1090), obowiązującym od 3 lipca 2021 r., w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów kodeksu postępowania cywilnego w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego. Zasada ta, zgodnie z art. 6 powołanej ustawy z 28 maja 2021 r., znajduje zastosowanie do wszystkich spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem jej wejścia w życie. Taki stan prawny, zważywszy na datę wydania niniejszego orzeczenia, uzasadniał rozpoznanie przedmiotowej sprawy w składzie jednego sędziego, przy czym sprawy, które przed dniem wejścia w życie nowelizacji z 28 maja 2021 r. sąd rozpoznawał w składzie innym niż jednego sędziego, w dalszym ciągu prowadzone są przez tego sędziego, któremu sprawa została przydzielona jako referentowi, do zakończenia sprawy w danej instancji.

Ewa Stryczyńska